

Dziewięćdziesięciolecie Profesora Raimo Pullata

Ninety years of Professor Raimo Pullat

Raimo Pullat urodził się 3 kwietnia 1935 r. w Tallinie. Studia ukończył na Uniwersytecie w Tartu (pol. Dorpat). Stopień kandydata nauk historycznych (odpowiednik polskiego doktoratu) uzyskał tamże w roku 1964. W następnym półwieczu przyszło mu działać w niełatwych czasach, najpierw wymuszonej przynależności Estonii do ZSRR, później — od roku 1991 — fundamentalnych zmian ustrojowych w odrodzonym, niepodległym państwie. Obchodząc w roku 2015 swoje Osiemdziesięciolecie, był człowiekiem wielkich dokonań: naukowych, organizatorskich, popularyzatorskich. Początkowo prowadził badania nad nowożytną i najnowszą historią Tallina, Estonii, wreszcie Europy ze szczególnym uwzględnieniem krajów basenu Morza Bałtyckiego. Skupiał się na dziejach społeczeństwa i kultury. W Jego dorobku, oprócz kilkudziesięciu książek i paru set artykułów w kilku językach, znalazły się także edycje źródeł do wczesnonowożytnych dziejów Estonii — inwentarzy majątkowych mieszczan oraz ikonografii miast i wsi. Ich znaczenia nie tylko dla historiografii Estonii, lecz także dla porównawczych studiów nad poziomem życia w strefie bałtyckiej nie sposób przecenić. Od lat dziewięćdziesiątych minionego wieku podejmował także kwestie związane z historią polityki międzynarodowej, w pierwszym rzędzie relacji estońsko-fińskich, fińsko-polskich i estońsko-polskich w dramatycznym dla trzech krajów, lecz w ostatecznym rozrachunku dla nich szczęśliwym, stuleciu XX. W dorobku naukowym i szerzej — życiowym Jubilata miejsce wyjątkowe zajmuje Polska. Sprzyja temu małżeństwo Raimo — z pochodzącą z Łodzi Wiesławą Barbarą (z domu Multańską). Dokonania Jubilata zostały docenione

w kraju i zagranicą zarówno przez środowiska naukowe jak i władze polityczne. Otrzymał doktoraty honorowe uczelni fińskich, łotewskich i polskich. Został członkiem Łotewskiej i Rosyjskiej Akademii Nauk, jak również Polskiej Akademii Umiejętności; kawalerem wysokich odznaczeń państwowych Estonii, Finlandii i Polski¹.

W roku kolejnego okrągłego Jubileuszu Raimo Pullata wypada stwierdzić, iż ostatnie dziesięciolecie było dla niego okresem intensywniej pracy, wręcz zaprzeczeniem stereotypu życia emeryta. Jest nim formalnie od roku 2005. W tym czasie Profesor znacznie wzbogacił swój dorobek naukowy. Między innymi sfinalizował wieloletnie prace nad monografią codzienności mieszkańców osiemnastowiecznego Rewla (od roku 1918 Tallina). Jej wydanie estońskie ukazało się w 2016 r., edycja polska dwa lata później². W dziele tym przedstawił wszechstronny obraz miasta. W wielu dziedzinach życia mieszkańców włączonej do Rosji w 1710 r. stolicy Estonii, takich jak: warunki mieszkaniowe, ubiór, jadłospis, a także elitarna kultura wysoka dostrzegł przejawy oświeceniowej „globalizacji”. Wpływy zachodnie docierały tu zarówno bezpośrednio przez Bałtyk, jak też przez filtr Petersburga nowej, pobliskiej stolicy Imperium Rosyjskiego. Stan rzeczy w Rewlu zestawiał z sytuacją miast w krajach niemieckich, Skandynawii i Rzeczypospolitej. Szczególnie cenny pod względem metodologicznym jest rozdział poświęcony źródłoznawczej analizie inwentarzy majątkowych stanowiących główną podstawę ustaleń Autora. Tej problematyce pozostał wierny, publikując przed kilku laty wraz z Tõnisem Liibekiem artykuł o inwentarzu mienia zamożnego kupca Michaela Meyera z 1758 r. Wartość tego źródła podnosi zachowanie — oprócz samego inwentarza — również testamentu i rejestru aukcyjnego rzeczy zmarłego, a także sporządzonego w 1806 r. rejestru mienia jego jedyne go syna. Mamy więc do czynienia z cennym zapisem ewolucji stanu majątkowego dwóch pokoleń rodziny kupieckiej z Rewla³. Niejako zapowiedzią i zarazem dopełnieniem wspomianej powyżej monografii były opublikowane na łamach „Kwartalnika HKM” artykuły o umeblowaniu mieszkań oraz kulturze stołu w Rewlu⁴.

Minione dziesięciolecie było też dla Profesora Pullata czasem kontynuacji i pogłębiania studiów nad dziejami społecznymi Estonii w wiekach XIX i XX, szczególnie w okresie międzywojennym. Stopniowo rozrasta się m.in. o interesujące aneksy źródłowe, prawdziwy best-seller wydawniczy jakim okazało się *Morze Wódki*, wspólne dzieło Raimo i Risto Pullatów: ojca — historyka i syna — prawnika, poświęcone dziejom przemytu spirytusu na Bałtyku w latach dwudziestych i trzydziestych minionego wieku. Potężny impuls do szczególnego rozwoju tego procederu w Estonii dała niezwykle surowa fińska ustawa o prohibicji obowiązująca w latach 1919–1932. Sieć producentów i pośredników spieszących z pomocą spragnionym Finom była jednak znacznie szersza, sięgając daleko na zachód, do Wolnego Miasta Gdańska (z jego polskim zapleczem gospodarczym) i portów niemieckich. Praca ukazała się po raz pierwszy w Tallinie w roku 2010. Następnie doczekała się edycji: fińskiej (2012), polskiej (2013), wreszcie angielskiej (2024).

Jubilat badał również dzieje estońskiej inteligencji technicznej w XX w. — przed wybuchem I wojny światowej oraz w okresie międzywojennym. Wobec braku w kraju wyższych uczelni technicznych, kadry przyszłego niepodległego państwa, zdobywały wykształcenie na uczelniach w Imperium Rosyjskim oraz za granicą. Ważną rolę w tym procesie odgrywała Politechnika w Gdańsku — najpierw w pruskim, później w Wolnym Mieście. W 2015 r. równocześnie w Estonii i Polsce ukazała się monografia *Wrota do przyszłości. Rola Politechniki Gdańskiej w kształtowaniu estońskiej inteligencji technicznej w latach 1904–1939*. W ciągu kilku kolejnych lat

¹ Więcej o dokonaniach Profesora w latach 1964–2015 zob. Liibek T., Vseviiov D. 2015.

² Pullat R. 2018b.

³ Pullat R., Liibek T. 2021.

⁴ Pullat R. 2016; Pullat R. 2018a.

Profesor wraz z współpracującym z nim również na tym polu Tõnise Liibekiem znacznie rozszerzyli geograficzny zakres badań. Ich efektem jest dzieło *W poszukiwaniu swojej Alma Mater. Estońscy inżynierowie i architekci, którzy przed II wojną światową uzyskali wykształcenie na europejskich uczelniach technicznych* (Tallinn 2020, Lublin 2020, Karlsruhe 2022). Na z górą pięciuset stronach przedstawili Autorzy kariery Estończyków — studentów i absolwentów uczelni w Rosji (do roku 1918, m.in. w Petersburgu, Charkowie, Kijowie, Rydze), a także w Niemczech, Austrii, Czechosłowacji, Polsce, Francji i Szwajcarii. Wśród uczelni przyciągających Estończyków była też Politechnika Warszawska. Ich roli w tworzeniu społeczeństwa industrialnego oraz kształtowaniu świadomości narodowej Estończyków nie sposób przecenić.

Raimo Pullat nadal jest ważną postacią w umacnianiu stosunków polsko-estońskich. W ostatnim dziesięcioleciu szczególnie intensywnie współpracował z Polską Akademią Umiejętności, Politechniką Gdańską, Katolickim Uniwersytetem Lubelskim, wreszcie ze Studium Europy Wschodniej Uniwersytetu Warszawskiego. Działalność ta jest dostrzegana i doceniana. W roku 2019 otrzymał ustanowioną przez Politechnikę Gdańską i Muzeum II Wojny Światowej Nagrodę im. ppłk. Jana Kowalewskiego, przyznawaną osobom działającym dla dobra wspólnego w myśl hasła „Rozum przed siłą”. W roku 2020, jako pierwszy tak uhonorowany obywatel Estonii, otrzymał z rąk ambasadora RP przyznawaną przez polskie MSZ odznakę honorową „Bene Merito”. W roku kolejnym odebrał prestiżową nagrodę „Przeglądu Wschodniego” za całokształt badań i twórczości naukowej.

Ostatnio Profesor przygotował również wydanie „Pamiętników”. Trwa ich tłumaczenie na polski. Z uwagi na znaczną wspólnotę losów Estończyków i Polaków oraz ściśle osobiste związki Autora z Polską, ich lektura może być pasjonująca także dla polskich czytelników.

Cieszy szczególnie, że osobistość tej miary stale współpracuje również z naszym piśmem zarówno jako członek Komitetu Redakcyjnego (od roku 2008), jak też Autor artykułów i recenzji.

Jubilatowi życzymy sił do realizacji kolejnych ambitnych celów. Mamy też nadzieję na dalszą, równie owocną jak dotychczasową współpracę.

Andrzej Klonder

BIBLIOGRAFIA

- Liibek Tõnis, Vseviiov David. 2015. *Jubileusz Profesora Raimo Pullata*, „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej”, 63, 2, s. 377–380.
- Pullat Raimo. 2016. *Meble Tallina w inwentarzach mieszczańskich z XVIII wieku*, „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej”, 64, 3, s. 327–338.
- Pullat Raimo. 2018a. *Kultura jedzenia w osiemnastowiecznym Tallinie*, „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej”, 66, 1, s. 33–57.
- Pullat Raimo. 2018b. *Świat rzeczy mieszkańców Tallinna w dobie oświecenia*, Kraków.
- Pullat Raimo, Liibek Tõnis. 2021. *The inventory of Michael Meyer's property (1758) as a reflection of a Tallinn (Reval) merchant's material world during the Age of the Enlightenment*, „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej”, 69, 4, s. 497–512.